

Inhoudsopgave

Inleiding: La Boverie, op de grens tussen Kunst en Cultuur

Introductie door Michel-Édouard Leclerc, voorzitter van het Fonds Hélène & Édouard Leclerc pour la Culture

Revolutie stripverhalen: *Métal Hurlant* en *(A SUIVRE)*

Enkele tentoongestelde stripauteurs

Grafische revolutie en hoge eisen voor het verhaal, door Jean-Baptiste Barbier, Curator van de tentoonstelling

De poster van de tentoonstelling door François Schuiten

Selectie van tentoongestelde tekeningen

Het Fonds Hélène & Édouard Leclerc pour la Culture

Het museum La Boverie

Praktische informatie

Inleiding

La Boverie, op het kruispunt tussen kunst en cultuur

Het museum La Boverie, ingehuldigd in mei 2016, heeft een dubbel project: tijdelijke tentoonstellingen organiseren met internationale ambities en de rijkdom tonen van haar permanente collectie.

Na het succes van de twee tentoonstellingen die voornamelijk gewijd waren aan schilderkunst, slaat La Boverie een nieuwe richting in met de tentoonstelling « Révolution bande dessinée » door een nieuwe kunstvorm naar voren te schuiven, de 9e kunst.

Deze keuze ligt in de eerste plaats in het verlangen om het publiek verschillende tentoonstellingsprojecten voor te stellen rond diverse vormen van kunst en cultuur. Daarnaast wil La Boverie, opnieuw uit zorg om haar collecties te belichten, ook striptekeningen uit de eigen collectie tonen, even iconisch als opvallend, die de Stad Luik gedurende vele jaren heeft opgebouwd.

Het stripfonds van het museum La Boverie omvat een honderdtal originele pagina's van grote tekenaars en scenaristen, zoals Hergé, André Franquin, Edgar-P. Jacobs, Jacques Martin, Morris, Maurice Tillieux, Peyo, Jean Graton, Raymond Macherot, François Craenhals, Sirius, Yvan Delporte, Michel Greg, Hermann of ook nog, bij de meer recente, Didier Comès, Jean-Claude Servais, Warnauts en Raives. Deze tekeningen stammen van na de oorlog tot aan het einde van de jaren 70, een periode die wordt beschouwd als de 'âge d'or' van de Belgische stripkunst. Aangespoord door de economische heropbouw zorgt de concurrentie tussen de kranten *Spirou* en *Tintin* voor een revolutie die de weg leidt naar een moderne strip van grote kwaliteit, zowel op gebied van tekeningen, als verhalen en druktechnieken. Het beste van de zogenaamde School van Brussel en van Marcinelle werd samengebracht in deze eerste openbare Belgische stripcollectie, een van de belangrijkste in haar soort.

De tentoonstelling « Révolution bande-dessinée », het resultaat van een uitzonderlijk partnerschap tussen La Boverie en het Fonds Hélène & Edouard Leclerc pour la Culture, is kenmerkend voor de weg die La Boverie wil inslaan: samenwerken met partners die de wens delen van cultuur voor iedereen, het streven naar uitmuntendheid en gedurfde projecten

Introductie

Door Michel-Edouard Leclerc,

Voorzitter van het Fonds Hélène et Edouard
Leclerc pour la Culture

Door het parallel parcours te volgen van twee legendarische tijdschriften: *Métal Hurlant* en (*A SUIVRE*), kan u door de tentoonstelling « Révolution bande dessinée » een belangrijke beweging ontdekken van de geschiedenis van de negende kunst met grote namen zoals: Philippe Druillet, Jacques Tardi, Jean Giraud/Mœbius, François Schuiten, François Bourgeon, Hugo Pratt...

Het team van voormalige redacteurs van beide tijdschriften, onder artistieke leiding van Jean-Baptiste Barbier, stelt meer dan 350 originele stroken voor die voornamelijk gepubliceerd werden in *Métal Hurlant* en (*A SUIVRE*).

Het is de eerste tentoonstelling van deze omvang over deze periode die ook zeer creatief en toonaangevend was ten opzichte van andere kunstvormen (cinema, rock, science fiction literatuur, animatiekunst en schilderkunst).

Niemand die het nog betwijfelt: strips vormen een van de eerste artistieke productiemedia in de wereld. In de vorm van manga's, comics of stripalbums, wordt de geschiedenis van de negende kunst bepaald door de belangrijke rol van artiesten zoals Winsor McCay, Uderzo, Hergé, Franquin, Peyo. Maar in het midden van de jaren zeventig eist een tiental auteurs, die een grafische en tekstuele autonomie vertonen ten opzichte van de klassieke Frans-Belgische strips, een creatie die nauwer aansluit bij de sociale, politieke of culturele actualiteit van hun tijd. Twee tijdschriften verschijnen en laten zich opvallen door hun redactionele keuzes: het gaat om *Métal Hurlant*, opgericht rond de redacteur Jean-Pierre Dionnet die volledig breekt met de codes van stripverhalen die hij beschouwt als vastgeroest, met zijn mede-oprichters Philippe Druillet en Jean Giraud/Mœbius en auteurs zoals Enki Bilal, Paul Gillon, Jean-Michel Nicollet, etc. Parallel eist de zeer brave uitgeverij Casterman, op initiatief van Didier Platteau en daarna Jean-Paul Mougín, artistieke en literaire vereisten zoals blijkt uit het werk van Jacques Tardi, Hugo Pratt, François Bourgeon, Jean-Claude Forest, François Schuiten of José Muñoz.

De tentoonstelling « Révolution bande dessinée », aangevuld met talrijke interviews met auteurs en medewerkers van beide tijdschriften (Étienne Robial, Jean-Pierre Dionnet,

Philippe Manœuvre...), heeft het mogelijk gemaakt om de werken van een veertigtal striptekenaars samen te brengen, waardoor zo alle creativiteit en inventiviteit van deze generatie wordt getoond.

Door deze tentoonstelling mee te nemen in een programmatie die gewijd is aan moderne en hedendaagse kunst, helpt FHEL het stripverhaal al haar adelbrieven te verlenen.

Michel-Édouard Leclerc

Révolution bande dessinée:

Métal Hurlant en *(A SUIVRE)*

Het redactionele en artistieke avontuur van de twee iconische tijdschriften aan de hand van de voorstelling van meer dan 300 originele tekeningen. Een niet te missen afspraak met de belangrijkste stripauteurs van die tijd, zoals Druillet, Bilal, Tardi, Comès, Moebius, Schuiten, Margerin, Muñoz, Pratt, Boucq, Sokal, Forest, Clerc, maar ook Loustal, Denis, Chaland, Servais...

Stripverhalen waren lange tijd een zaak van de pers. Een krant zoals France-Soir, publicaties zoals *Tintin*, *Spirou* en *Vaillant*, of *Le Journal de Mickey*, waren gedurende decennia de belangrijkste verspreidingsmiddelen in Frankrijk en België. In de jaren zestig heeft *Pilote* geleidelijk aan het lezerspubliek verbreed naar een publiek van volwassenen en het voor de auteurs mogelijk gemaakt om steeds meer gedurfde projecten te beginnen. In het midden van de jaren zeventig hebben twee tijdschriften in het bijzonder bijgedragen tot de vernieuwing van de grafische codes van stripverhalen door meer subversieve scenario's te publiceren of die beter strookten met de sociale, politieke en culturele actualiteit. Het gaat om *Métal Hurlant* – 1975-1987 en *(A SUIVRE)* – 1978-1997. Naar een idee van Michel-Édouard Leclerc en Jean-Baptiste Barbier, artistiek curator, geeft het Fonds Hélène et Édouard Leclerc het woord aan de voornaamste actoren van dit avontuur waarin a Moebius, Tardi, Comès, Muñoz, Druillet, Bilal, Pratt, Schuiten...hun stempel hebben gedrukt.

« Een striptekenaar was niet langer louter een arbeider die werkte aan zijn helden, het is stripauteur geworden, met eigen thema's en een specifieke taal.

»

François Boucq

« Métal Hurlant was een veelzijdige publicatie die meermaals van stijl is veranderd, de fans volgden het, de mensen en kleine meisjes kenden het, de censoren censureerden het, de ouders klaagden erover. Zo ging het. En alle gekken in Frankrijk volgden ons, mensen die aliens hadden gezien belden ons, we waren in contact met heel de wereld. Het is bizar. Internet

bestond nog niet, maar we hadden al een gemeenschap gecreëerd. Een gemeenschap van mafkezen. Het was zeer, zeer, zeer geschikt. »

Philippe Manœuvre

« (A SUIVRE), is een terugkeer naar het verhaal, maar niet zoals men deed in de jaren 60. Het is geen terugkeer naar het klassieke verhaal. Het gaat om de idee dat er grote verhalenvertellers kunnen zijn in strips die een vrije en nieuwe beeldtaal ontwikkelen. Veel grote auteurs zijn all-round auteurs, even geschikt om te schrijven als te tekenen. Ze zijn scenarist én tekenaar; het zijn niet gewoon tekenaars die, daarnaast, ook een verhaaltje vertellen. »

Benoît Peeters

« De komst van Métal Hurlant was een ongelooflijke shock. We keken ernaar – we waren allen jonge tekenaars, het hele team van de Negende Droom –, en het was fascinerend. We hadden de indruk dat deuren zich openden met Mœbius, die ons passioneerde, maar ook Druillet... Het was een zeldzaam moment waarbij men het gevoel had op een trein te stappen die vertrok naar een onvergetelijke reis. »

François Schuiten

« Métal Hurlant blijft de stimulans van dat bewustzijn, deze adem van vrijheid, dit parfum van openheid... We hadden het allemaal. Alle mensen van mijn generatie hebben het zo ervaren met die haast fysieke, politieke en intellectuele emancipatie. »

Enki Bilal

« Ik denk dat we een artistieke beweging hebben gevormd die geen lijn had, geen klare of scheve, maar die van de chaos. »

Jean-Pierre Dionnet

Révolution bande dessinée: *Métal Hurlant* en *(A SUIVRE)*

De originele idee van Michel-Édouard Leclerc en Jean-Baptiste Barbier, curatoren van de tentoonstelling, stelt een buitengewone duik voor in de creatieve revolutie die de stripauteurs vanaf de jaren 70 door elkaar schudt.

De tentoonstelling, het resultaat van een nauwe samenwerking tussen Jean-Pierre Dionnet en Benoît Peeters, die ons dit gemeenschappelijke verhaal vertelt, nodigt uit om de creativiteit te ontdekken of te herontdekken van het werk in de pagina's van de iconische tijdschriften *Métal Hurlant* en *(A SUIVRE)*.

Dit ongelofelijke redactionele, menselijke en artistiek avontuur vindt plaats in het museum la Boverie aan de hand van sequenties die de tentoonstelling vormen en de presentatie organiseren van originele werken die voor de gelegenheid worden samengebracht. En dat alles onder begeleiding van de stem van de auteurs die ons niet alleen de geheimen vertellen van hun tekeningen, stijl, invloeden en technieken, maar ook het verhaal van die periode, hun engagement en hun verlangen om voor een revolutie te zorgen in de wereld van het stripverhaal.

Grafische revolutie en de hoge eisen voor het verhaal, door Jean-Baptiste Barbier, Curator van de tentoonstelling

***Métal Hurlant* en (*A SUIVRE*).**

Waarom deze twee tentoonstellingen samenbrengen in eenzelfde thematiek? Een deel van het antwoord ligt in de titel van de tentoonstelling « Révolution bande dessinée ».

Métal Hurlant ontstaat in 1975 en (*A SUIVRE*) in 1978. De eerste stopt ermee in 1987 en de tweede haast twintig jaar na haar ontstaan (op twee maanden na). *Métal Hurlant* is het kind van mei 68, het resultaat van de scheiding tussen *Pilote* (het tijdschrift waarin *Astérix*, *Lucky Luke*, *Blueberry*...verschijnen) en een nieuwe generatie auteurs. René Goscinny, geniaal scenarist, leidt het tijdschrift met talent, warmte maar ook autoriteit. Deze generatie jonge artiesten heeft ruimte nodig om zich uit te drukken. Maar in *Pilote* heeft ze die mogelijkheid niet.

In 1972 hebben drie dissidenten genoeg van het dictaat van Goscinny en willen hun mei 68 moment beleven. Claire Bretécher, Nikita Mandryka en Marcel Gotlib stichten *L'Écho des Savanes*. Ze kunnen erin kwijt wat hen bezighoudt, in het bijzonder seksualiteit. Mandryka heeft veel contacten met onze toekomstige vier « Humanoïdes » en hij is het die de naam « Métal Hurlant » bedenkt. *Métal* wordt bestuurd door Bernard Farkas, met een administratieve en financiële functie, twee grote artiesten uit die tijd (en van de stripgeschiedenis), Philippe Druillet, die de codes van strips gaat revolutioneren en buiten de lijntjes kleurt, en Jean « Moëbius » Giraud, de absolute meester van tekeningen; en tenslotte de dirigent, de ziel en brein van het tijdschrift, Jean-Pierre Dionnet.

« *Vrijheid, grafische creatie en vernieuwing kenmerken Métal Hurlant* »

Deze vier musketiers, waar we ook nog Étienne Robial aan kunnen toevoegen die de hele grafische en visuele identiteit bedenkt van *Métal Hurlant*, geven een nieuwe adem aan de stripwereld. Alle grote tekenaars vanaf het midden van de jaren 70 zullen in *Métal* publiceren: Philippe Druillet (*Gail*, *Salammbô*...), Jean « Moëbius » Giraud (*Arzach*, *Major Fatal*, *The Long Tomorrow* ; *les Yeux du chat*, *l'Incal* met Jodorowsky, hij zal zelfs een verhaal van *Blueberry* publiceren met Jean-Michel Charlier, *Nez Cassé*), Jean-Claude Gal (*les Armées du Conquérant*

met Jean-Pierre Dionnet), Enki Bilal (*Exterminateur 17*, eveneens met Jean-Pierre Dionnet), François Schuiten (*Carapaces, le Rail...*), Jacques Tardi (*Polonius*), Serge Clerc (*Phil Perfect*), Frank Margerin (*Lucien*), Yves Chaland (*Bob Fish, le Jeune Albert*), Arno (*Alef-Thau*), Corben (*Den*), en zovele anderen...

Métal Hurlant is een laboratorium dat overloopt van creativiteit. Dit nieuwe striptijdschrift heeft een science fiction en fantastische inhoud. Een tijdschrift met één enkele regel: er zijn geen regels. Vrijheid, grafische creatie, chaos en vernieuwing bepalen *Métal Hurlant*.

In 1976 doet Philippe Manœuvre mee aan het avontuur. Hij vormt een onafscheidelijk duo binnen het redactionele team met Jean-Pierre Dionnet. Met zijn komst ondergaat *Métal* haar eerste grote verandering : rock palmt haar pagina's in.

In 1978 tekent een geniale artiest uit de Verenigde Staten, Will Eisner (bedenker van *Spirit*) *A Contract with God* en populariseert de term « graphic novel ». Het is het huwelijk tussen een stripverhaal en een roman. De literaire ambitie (het belang van taal en dus het verhaal) in een strip wordt er opgeëist.

Manœuvre is dus begonnen bij *Métal*, Will Eisner tekent *A Contract with God* en, tussen die twee mijlpalen, stellen Didier Platteau en Louis Gérard in 1977 bij Casterman de vraag om een eigen tijdschrift te beginnen. De uitgeverij van *Kuifje* is namelijk de enige die geen eigen tijdschrift heeft. Er sluimeren twee vragen : hoe het lezerspubliek hernieuwen en de nieuwe generatie bereiken ? Hoe economisch groeien ? Hugo Pratt stelt Jean-Paul Mougins voor aan Didier Platteau voor de functie van hoofdredacteur. De zaak wordt gauw afgesloten en Mougins blijft aan het hoofd bij (*A SUIVRE*) tot aan het einde.

Het eerste gemeenschappelijke punt tussen beide tijdschriften is Étienne Robial, die eveneens het grafische concept verzorgt van (*A SUIVRE*) en, vanaf het begin, deel uit maakt van dit nieuwe avontuur.

Dit tijdschrift heeft vanaf het begin twee duidelijke ambities: zwart wit aan één kant, en het verhaal aan de andere kant.

Het gebruik van zwart wit wordt tot het uiterste gepusht: Hugo Pratt (*Corto Maltese*), José Muñoz en Carlos Sampayo (*A Lack Sinner*), Didier Comès (*Silence*), Jacques Tardi (*Ici Même* met Jean-Claude Forest, *Nestor Burma* met Léo Malet), François Schuiten en Benoît Peeters (*Les Cités obscures*), Jean-Marc Rochette (*Le Transperceneige* met Jacques Lob) zijn er de maestro's van.

De komst van kleur biedt Jacques de Loustal de mogelijkheid om flamboyante verhalen te maken met Philippe Paringaux en Jérôme Charyn : *Cœurs de sable, Barney et la note bleue, les Frères Adamov...* François Boucq (*La Femme du magicien* et *Bouche du diable* met Jérôme Charyn, vervolgens *Les Aventures de Jérôme Mouchérot*), Milo Manara (*Giuseppe Bergman, L'Été indien* en *El Gaucho* avec Hugo Pratt), Jacques Ferrandez (*Carnets d'Orient*), Benoît Sokal

(*Canardo*), Jean-Claude Denis (*Luc Leroi*), André Juillard (*Le Cahier bleu*) zijn eveneens auteurs die verwijzen naar dit avontuur. Nicolas de Crécy is de enige auteur van de « nieuwe generatie » die er deel van gaat uitmaken.

Elders is de vraag naar een verhaal van hoge kwaliteit steeds aanwezig. Benoît Peeters, Carlos Sampayo, Jérôme Charyn, Philippe Paringaux, Alejandro Jodorowsky zorgen voor topscenario's.

Casterman en (*A SUIVRE*) bereiken hun hoogtepunt in 1983 : Jean-Claude Forest *Grand Prix* en *Flic ou privé* (van Muñoz en Sampayo) beste strip van het jaar op het Festival d'Angoulême, 65 000 lezers en *Le Monde* op haar voorpagina schrijft : « Casterman, de Gallimard van de stripverhalen. »

Jean-Paul Mougín schreef in zijn eerste voorwoord : « (*A SUIVRE*) is de wilde uitbarsting van strips in literatuur. » De toon is gezet en eindelijk zijn we niet ver van de revolutionaire sfeer van *Métal*. Dat is het tweede gemeenschappelijke punt. Deze twee tijdschriften zijn een echt laboratorium.

Beiden worden overigens gekenmerkt door een gelijkaardige zin: stripverhalen moeten en zullen volwassen worden. Het is een medium dat zich moet kunnen richten tot allerlei soorten publiek, alle genres aankaarten (inclusief introspectie en autobiografie) en alle leeftijden aanspreken.

Métal Hurlant en (*A SUIVRE*) hebben deze gemeenschappelijke ambitie. En ze slagen in die uitdaging.

Métal Hurlant en (*A SUIVRE*) hebben het stripverhaal op radicale wijze veranderd waardoor het haar volwassenheid heeft bereikt. De jaren 1975-1985 waren de hoogdagen van strips die revolutionair werden.

De affiche van de tentoonstelling

Getekend door François Schuiten,

Met een lettertype van Étienne Robial

De poster van de tentoonstelling is een kunstwerk op zich. De tekening die het museum La Boverie afbeeldt werd ontworpen door de Belgische striptekenaar François Schuiten, die ook in beide tijdschriften zal publiceren.

Het grafische ontwerp is van de Franse grafische vormgever Etienne Robial, die heeft deelgenomen aan het ontstaan van *Métal Hurlant* waarvan hij de ontwerptekening van het eerste nummer heeft getekend alsook het logo van het tijdschrift. In 1978 neemt Robial eveneens deel aan het avontuur van (*A SUIVRE*).

Fonds Hélène & Edouard Leclerc pour la Culture

Het Fonds Hélène & Edouard Leclerc pour la Culture, dat werd opgericht in de herfst 2011, is een dotatiefonds met een raad van bestuur die wordt voorgezeten door Michel-Eg douard Leclerc, en die kunst toegankelijk wil maken voor iedereen.

Het FHEL, dat is ondergebracht in het oude klooster van de Capucins de Landerneau (Finistère – France), heeft sinds haar opening in 2012 meer dan 500000 bezoekers ontvangen. Er werden grote solotentoonstellingen voorgesteld van iconische figuren uit de kunstgeschiedenis van de XXe en XXIe eeuw: Miró, Dubuffet, Giacometti, Fromanger, Monory, Chagall. Momenteel loopt er de expo « Hartung et les peintres lyriques » (tot 17 april 2017).

De catalogus van de tentoonstelling *Métal Hurlant* en *WORDT VERVOLGD*, uitgegeven door het Fonds Hélène et Edouard Leclerc, omvat belangrijke bijdragen van Jean-Pierre Dionnet en Benoît Peeters. De grafische vormgeving van het boek en de tentoonstelling werden verzorgd door Etienne Robial.

Le Musée de La Boverie

Het museum La Boverie, een prachtig architecturaal ontwerp dat werd gerenoveerd door Rudy Ricciotti en het architectenkabinet p.HD., heeft in mei 2016 haar deuren geopend en biedt zowel een hoogstaand internationaal tentoonstellingsprogramma aan als een nieuw kader voor de permanente collecties van de stad Luik.

In minder dan een jaar tijd heeft deze nieuwe culturele hotspot al 200.000 bezoekers verwelkomd.

De openingstentoonstelling « En Plein Air », georganiseerd in samenwerking met het Louvre, heeft zowel lovende recensies opgeleverd als grote bezoekersaantallen. Ze werd opgevolgd door de tentoonstelling « 21 rue La Boétie », gebaseerd op het gelijknamige boek van Anne Sinclair, die het parcours beschrijft van Paul Rosenberg, een van de grootste kunsthandelaars van de 20e eeuw. Met maar liefst 120.000 bezoekers was deze tweede grote tentoonstelling eveneens een bezoekerssucces.

Praktische informatie

Contact, toegangsprijzen & toegang

Musée de La Boverie

Parc de la Boverie, 3
4020 Liège

04 238 55 01
info@laboverie.com

www.laboverie.com

Openingsuren

.....

17 maart 2017

> 11 juni 2017

10 u – 18 u

.....

Van dinsdag tot zondag,

Wekelijkse sluitingsdag op maandag

Combiticket "tentoonstelling + vaste collecties"

.....

Vol tarief: 12 €

.....

Senioren en groepen: 9 €

Groepen op reservatie via 04 221 93 02

.....

Studenten: 6 €

.....

Gratis: onder 14 jaar

Perscontact

FR:

APROPOS

Valérie Constant

15, rue du ongsart

B- 5021 Namur

+32 475 57 90

v.constant@aproposrp.com

www.aproposrp.com

NL:

CARACAS

Hélène van den Wildenberg

175/177, rue Bara

1070 Bruxelles

+32 2 560 21 22

+32 495 22 07 92

info@caracascom.com

www.caracascom.com

OP 400 METER VAN HET TGV STATION LIEGE-GUILLEMINS

B-EXCURSION: TREIN + INGANGSTICKET

Te koop in de NMBS treinstations

Lenen van rolstoelen